

The background of the entire page is a classical-style painting. It depicts an angel with large, feathered wings and a golden halo around his head. He is wearing a green tunic over a red garment. He is leaning forward, reaching out with his right hand towards a woman. The woman has long, wavy brown hair and is shown from the back, looking towards the angel. The background of the painting is a mix of earthy tones like red, brown, and grey.

MARTIN JUGIE

PRAVDA O OČISTCI

A spôsoby,
ako sa mu vyhnúť

PRAVDA O OČISTCI

A spôsoby,
ako sa mu vyhnúť

Križiakom v očistci
pod patronátom svätej Gertrúdy

Svätá Gertrúda z Helfty je známa tým, že svojimi modlitbami a obetami podporovala križiakov a križiacke výpravy.

MARTIN JUGIE

PRAVDA O OČISTCI

A spôsoby,
ako sa mu vyhnúť

Copyright © 2022 by Sophia Institute Press, USA
All rights reserved.

Slovak translation edition © 2023 by Zachej.sk, s. r. o., Slovakia
All rights reserved.

This Slovak edition published in arrangement with Sophia Institute Press
through Riggins Rights Management.

z amerického originálu: *The Truth about Purgatory: And the Means to Avoid it*

Vydal: © Zachej.sk, 2023

Preklad: © Martin Matis

Grafika: © Bookwork.sk

Jazyková korektúra: Michaela Gočalová

Nihil obstat: Mons. Gabriel Ragan

Imprimatur: Mons. Bernard Bober, arcibiskup metropolita,
ABÚ Košice – prot. č. 142/23 z 20. 2. 2023

Biblické citáty, pokiaľ nie je uvedené inak, sú citované podľa oficiálneho
katolíckeho prekladu Svätého písma (SSV, 2016).

ISBN: 978-80-8211-527-0

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie
reprodukovat' v žiadnej podobe ani žiadnym spôsobom (elektronicky,
mechanicky, fotokópiami ani iným spôsobom) bez súhlasu vlastníka
autorských práv.

Úvod

Pre človeka tu na zemi neexistuje väčší problém a naliehavejšia otázka ako posmrtný život. Budúci život je nám skutočne veľmi blízko. Dalo by sa povedať, že sa oň opierame „plecom o plece“, pretože nás od neho neoddeľuje celkom nič. Nikto z nás nie je neohrozený, pretože naša mladosť a vek, bohatstvo a chudoba sú voči smrti bezmocné. Načúvame poslednému úderu srdca zvonu, ktorý odbíja niečiu smrť. Jeho zvuk mlkne v tichu lúk. A jeho ďalšie zazvonenie môže patriť komukoľvek z nás.

To platí pre každú dobu, ale predovšetkým pre tú našu, keď na nás dolieha bič vojny, a mŕtvych dennodenne pribúda. Preto by mala byť vítaná každá kniha, ktorá sa zaoberá budúcim životom.

Takýchto kníh vo francúzštine nie je málo. Niektoré sa touto otázkou zaoberajú podrobne, keď rozoberajú štyri posledné ciele: smrť, súd, peklo, nebo. Iné sa venujú jednej z týchto právd a veľký počet z nich hovorí o očistci. Očistec sa v zozname týchto štyroch cieľov nevyskytuje, pretože je to v podstate prechodný stav, úplne zameraný na nebo, ktorého je predsieňou. Okrem toho pre väčšinu tých, ktorí sú spasení, je to stav, ktorý zažijú po odchode z tohto sveta ako prvý. Preto sa nemožno čudovať, že sa v tomto storočí vo Francúzsku objavila desiatka kníh na túto tému. Naším cieľom nie je iba pridať k tomuto zoznamu ďalšie dielo, ktoré by sa týkalo tej istej témy. Všimli sme si, že mnohí spisovatelia píšú o očistci

preň samotný, to znamená s cieľom oboznámiť ľudí o stave týchto trpiacich duší a vzbudiť v nich túžbu pomôcť im. Na očistec sa však môžeme pozrieť aj z iného uhla pohľadu, ktorý bez toho, aby vylučoval prvý, priamo smeruje k inému cieľu. A to je dôvod na napísanie tejto knihy. Iní písali s pohľadom upretým predovšetkým na mŕtvych. My píšeme s pohľadom zameraným na živých – veriacich na zemi – a snažíme sa v nich podporiť spásonosný strach z očistcového utrpenia a poukázať im na spôsoby, ako sa mu vyhnúť. Toto je zhrnutie nášho pohľadu na nasledujúcich stranách.

Prvá časť je predovšetkým výkladom učenia o očistci podľa definícií Cirkvi a záverov zdravej teológie. Teológia pokračuje vo svojom skúmaní nad rámec dogmy, pričom dogma je vždy jej vodidlom. Snaží sa vniesť svetlo do toho, čo je v definíciách zatemnené; upresniť to, čo nechávajú nejasné; niekedy odhadnúť dôsledky ich mlčania. Je zrejmé, že mnohé z toho, čo hovoríme, je opakovaním toho, čo už pred nami povedali iní, pretože je ťažké v tomto štádiu pridať niečo nové. Domnievame sa však, že – ak sa nemýlime – odhalili sme na niektorých miestach svojej práce určité pravdy o stave duší v očistci, ktoré, ak nie sú úplne nové, málokedy sa im dostalo dostatočnej pozornosti. Vывodili sme logické závery z právd viery, ktorá definuje, že tieto trpiace duše prebývajú v stave milosti a svätosti a tento stav je definitívny, bezpečný a neschopný podstatného pokroku – keďže nemôže byť reč o zásluhách po smrti.

Čo sa týka druhej časti *Spôsoby, ako sa vyhnúť očistcu*, jej kapitoly vyšli ako články vo vynikajúcej publikácii *Les Croisés du Purgatoire* (Križiaci z očistca). Sú súčasťou tohto diela na žiadosť tých, ktorým je táto kniha venovaná.

Venovanie a výber patrónky, ktorá ako prvá začala s „hrdin-skou obetou“, dostatočne poukazujú na to, že hoci sa *Pravda*

o očistci zameriava najmä na živých, nezabúda ani na mŕtvych. Avšak snaží sa živých presvedčiť, že jedným z najistejších spôsobov, ako sa vyhnúť očistcu, je pomáhať dušiam, ktoré v ňom trpia. Dovoľte nám poznamenať, že utrpenie vojny a jej dôsledky poskytujú skvelú príležitosť na spasiteľné pokánie a pomoc svätým dušiam. Niet nad veľkorysé prijatie všetkých ťažkostí v duchu pokánia s úmyslom pomôcť dušiam v očistci. Takto si uvedomíme slová svätého Pavla: „Vieme, že tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (*Rim* 8, 28). Ak budeme múdro využívať poklady, ktoré sú v našom každodennom utrpení, obohatíme sa o zásluhy pre večnosť, budeme dobrodincami očistca a pripravíme sa na priamy vstup do neba.

Lyon, 9. januára 1940

1. část

OČISTEC

A decorative graphic of a branch with several leaves, positioned to the right of the word 'OČISTEC'.

1

Katolícke učenie o očistci

Všeobecná predstava o očistci

Katolícka dogma o očistci predpokladá nesmrteľnosť ľudskej duše a tiež to, že pre túto dušu existuje ďalší život po smrti, keď sa duša oddelí od svojho „hlineného odevu“. Nebudeme sa tu zaoberať dokazovaním nesmrteľnosti duše. To je pravda racionálneho typu, potvrdená kresťanským zjavením – základná pravda, z ktorej vychádza celý morálny poriadok a ktorá, napriek všetkým snahám materializmu, žiari s nezatemneným jasom.

Smrť je teda pre ľudskú dušu začiatkom nového života. Hoci nám o ňom katolícke náboženstvo poskytuje určité jasné predstavy, naša zvedavosť v tejto oblasti zďaleka nie je uspokojená. Avšak to, čo vieme, nie sú len obyčajné dohady. Prichádza to k nám s pečatou neomyľnej učiteľskej autority Cirkvi.

Podľa tohto učenia ide duša bezprostredne po smrti buď do neba, do pekla, alebo do očistca, podľa povahy jej vzťahu s Bohom v okamihu smrti.

Ak je v stave dokonalého priateľstva s Bohom, úplne oslobodená aj od smrteľného, aj od všedného hriechu, pričom vykonala dostatočné pokánia za hriechy, ktorých sa dopustila po krste, ihneď prejde do stavu blaženého videnia – videnia troch božských osôb v jedinom Bohu, ktoré privádza dušu do šťastného vytrženia. Tento stav blaženosti, ktorý človek dostáva

úmerne láske k Bohu, ktorú dosiahol na zemi, sa nazýva nebo. Nebo – pretože duša je oddelená od tela – je predovšetkým *stav*, stav dokonalého šťastia. Takisto je – podľa spôsobu, ako ho vnímame – *miesto*, ale miesto v širšom zmysle slova, miesto iba na základe analógie, lebo keďže duša je duch, nedá sa jej v pravom zmysle slova určiť nejaké konkrétne miesto. Nebo je tam, kde Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek, žije vo svojom oslávenom tele so svojou svätou Matkou a s oslávenými prvého veľkonočného dňa. Dalo by sa povedať, že nebo, považované za stav, je všade, kde je Boh. A Boh je všade.

Ak je duša po smrti v stave nepriateľstva s Bohom, pretože má jeden alebo viac smrteľných hriechov, ktoré do posledného dychu neboli odčinené, odlúči sa od neho a ponorí sa do stavu zatratenia. Tento stav bude večný, pretože po smrti sa duše nemenia. Zostávajú nezmeniteľne v rozpoložení, ktoré mali v okamihu smrti. Podľa dogmy katolíckej viery, po smrti už nebude pokánia, nebude obrátenia. Zatratená duša po Bohu netúži. Nenávidí ho a bude ho nenávidieť naveky. Boh tejto duši nemôže odpustiť, pretože duša už viac netúži po odpustení, a tak medzi nimi vzniká veľká priepasť. Tento stav zatratenia sa volá peklo. Uvedomte si, že je to predovšetkým *stav*. Takisto je to miesto, ale v analogickom zmysle, na ktorý sme poukázali vyššie vo vzťahu k nebu. Tak ako blažená duša so sebou nosí nebo, pretože je zjednotená s Bohom prostredníctvom jeho videnia a lásky, tak zatratená duša nemôže uniknúť zo svojho pekla, pretože je zbavená blaženého videnia Boha, ktorého nenávidí a večne sa jej protiví ťarcha jeho spravodlivosti.

Napokon, ak je vo chvíli smrti duša v stave milosti a priateľstva s Bohom, avšak ešte nie je hodná, aby bola pripustená k blaženému videniu – či už kvôli ľahkému hriechu, ktorý neofutovala, alebo kvôli nedostatku pokánia za smrteľné aj

všedné hriechy, alebo pre oboje –, musí prejsť určitý čas, podľa veľkosti jej dlhu, v prechodnom stave medzi stavom blaženosti a zatratenia. Tento stav sa v Katolíckej cirkvi latinského obradu od 11. storočia označuje slovom *očistec*, to je stav alebo miesto *očisťovania, nápravy*. Pre tento stav je príznačné: po prvé, večné uistenie o priateľstve s Bohom, čo vychádza bezprostredne z nemennosti duše, ktorá stojí pevne v nádeji, že skôr či neskôr príde k blaženému videniu; po druhé, dočasná strata tohto videnia; po tretie, tajomné utrpenie, ktoré pramení z tejto straty a je úmerné počtu a závažnosti hriechov, za ktoré duša tu na zemi nevykonala dostatočnú náhradu. Ako nebo a peklo, tak aj očistec je stav; avšak prvé dva budú trvať večne, zatiaľ čo očistec sa pomínie. Očistec je tiež miesto, v tom zmysle, v akom možno povedať, že oddelené duše sú na nejakom mieste. Je zastávkou pokánia, kde duša musí znášať utrpenie spojené s očisťovaním. Je to ako istý druh väznice Marshalsea¹, v ktorej je duša väznená pre duchovné dlhy, ktoré sa jej nepodarilo splatiť na zemi: vyhnanstvo plné bolesti, ďaleko od otcovskej krajiny a otcovho domu – vyhnanstvo, ktoré zo svojej povahy skončí šťastne a ktoré môže Cirkev putujúca a Cirkev oslávená, každá svojím spôsobom, zmierniť či skrátiť.

Prečo vôbec očistec?

Očistec je ovocím hriechu: nie toho zakoreneného hriechu, ktorého sme sa sami nedopustili, toho, ktorý k nám prišiel ako dedičná škvrna od Adama a ktorý nazývame *prvotný*; ale

¹ Väzenie pre dlžníkov v Londýne.

osobného hriechu, ktorého sme sa dopustili skrze zvrátenú vôľu v každom jednom z nás a ktorý teológia nazýva *aktuálny* hriech. Odstráňte aktuálny hriech a očistec prestane existovať.

Aké je teda opodstatnenie očistca? Čo je tou prekážkou, ktorá bráni duši v stave milosti vojsť do neba? Je to hriech a niečo, čo sa nazýva pozostatkami hriechu. Hriech v tomto zmysle môže znamenať jedine všedný hriech, ktorý na zemi nebol odpustený. Je len malý rozdiel medzi počtom tých, ktorí zomreli v stave všedného hriechu, a všetkými zosnulými. Zriedka sa stáva, že človek, ktorého prekvapí smrť a ktorý nemal dostatok času na prípravu svojej duše, na zašepkanie úkonu ľútosti alebo zaopatrenie, nenesie so sebou jeden či viac všedných hriechov. Tieto neodpustené hriechy sa musia odčiniť v očistci.

Čo však rozumieme pod pozostatkami hriechu? Existujú zlozvyky vyplývajúce zo zlých návykov a tieto náklonnosti ovplyvňujú predovšetkým oblasť zmyslov, čoho dôkazom je napríklad obžerstvo alebo hnev, alebo sa vzťahujú na vyššie schopnosti ako pýcha či márnivosť. Je tu predovšetkým časná bolesť spôsobená každým hriechom po krste, aj keď bol tento hriech z hľadiska viny zmazaný prostredníctvom ľútosti a sviahostným rozhrešením.

Duša teda môže ísť do očistca z troch dôvodov: 1. kvôli všedným hriechom, ktoré neboli odpustené tu na zemi; 2. kvôli zlým náklonnostiam, ktoré zostali v duši ako dôsledok hriešnych návykov; 3. kvôli časnému trestu, čo pramení z každého hriechu, ťažkého aj ľahkého, ktorého sa človek dopustil po krste a dostatočne sa zaň počas života nekajal. Niektoré duše idú do očistca len z tohto tretieho dôvodu, pretože si pred súdny stolec nepriniesli ani ľahké hriechy, ani zakorenené náklonnosti k zlému. Ak človek zomrie s jediným ľahkým hriechom na svojej duši, bude odsúdený do očistca z prvého a tretieho dôvodu,

pretože kajať sa treba aj z ľahkých hriechov. Ďalej môžeme s istotou vyhlásiť, že nikto nejde do očistca výlučne z druhého dôvodu, keďže zlé náklonnosti samej osebe nepredstavujú hriechy a väčšina teológov sa pridáva svätého Tomáša, ktorý tvrdí, že tieto náklonnosti neprežijú prvú chvíľu, ktorá nasleduje po rozdelení duše a tela. V tom okamihu zmiznú. Pretože keď sa duša, ktorá je v stave milosti, ocitne v Božej prítomnosti, horlivo sa k nemu vinie a rozhodne nenávidí všetko, čo sa mu nepáči. Keď sa raz duša takto prudko odvráti od hriechu, stačí to na zanechanie každej náklonnosti, ktorá vedie k hriechu, čo duši poskytne dokonalú morálnu spravodlivosť. Tento názor sa dokonale vyjasní, keď vezmeme do úvahy, že väčšina našich zlých náklonností – ak nie všetky – sa určitým spôsobom spája s vnímaním a zmyslovými orgánmi. Ich používanie sa skončí oddelením duše a tela, ktoré prináša smrť.

Práve to, čo sa hovorí o zlých náklonnostiach, platí aj o všedných hriechoch, ktoré nám tu na zemi neboli odpustené. Vzбудenie dokonalej ľútosť, ktorú duša zašepká vo chvíli smrti, stačí na to, aby zotrelo *vinu* všedného hriechu. No aby došlo k jeho náprave, zostáva ešte trest, ktorý určí Božia spravodlivosť. Opäť tu máme učenie svätého Tomáša, ktorého sa držia tí najlepší teológovia. Zdá sa, že je jediné pravdivé. Samotná myšlienka postupného očisťovania od všedného hriechu a od zlých náklonností by sa mala zavrhnúť, keďže nie je v súlade so stavom duší, ktoré sa oddelili od svojich tiel. To si hneď ukážeme.

Z tohto všetkého vyplýva, že hlavný – mohli by sme povedať dokonca jediný – dôvod existencie očistca je časný trest za hriechy, ktorých sa človek dopustil po krste, keďže ani všedný hriech, ani zlá náklonnosť neprežijú prvú chvíľu, ktorá nasleduje po smrti. Hneď po vstupe do očistca je duša dokonale

šťastná, dokonale nasmerovaná na Boha, naplnená tou najčistejšou láskou. Nemá možnosť polepšiť sa alebo napredovať v cnosti. Po smrti to nie je možné a duša musí z lásky strpieť spravodlivé tresty, ktoré si svojimi hriechmi zaslúžila. Preto nie je prekvapujúce, že oficiálne definície ohľadom očistca spomínajú len časné tresty za hriech. Pozrime sa bližšie na niektoré z nich. Florentský koncil v *Dekréte únie s Grékmi* hovorí:

„Čo sa týka veriacich, ktorí zomreli v skutočnom pokání skôr, ako by zadostučinili za svoje hriešne skutky a zanedbávanie dobrého, ich duše sa po smrti očisťujú bolesťami, ktoré sú nástrojom zadostučinenia. Pre oslobodenie od tejto bolesti sú veľmi účinné prosebné modlitby žijúcich veriacich – obeta svätej omše, modlitby, almužny a iné skutky nábožnosti, ktoré veriaci zvyknú obetovať za zosnulých.“

Tridentský koncil takisto potvrdil existenciu očistca a fakt, že duším, ktoré sú v ňom uväznené, pomáhajú prosebné modlitby veriacich, predovšetkým svätá omša. A postupuje ďalej, keď (proti protestantom) definuje existenciu časných bolestí za všetky hriechy, ktorých sa človek dopustil po krste, dokonca aj vtedy, keď tieto hriechy zotrela rozhrešenie alebo pokánie s túžbou po svätej spovedi:

„Kto hovorí, že po prijatí ospravodlivenia sa ktorémukoľvek kajúcnemu hriešnikovi vina odpúšťa a postihnuteľnosť veľkým trestom sa tak odstraňuje, že nezostáva nijaká postihnuteľnosť časným trestom, ktorý bolo treba odpykať v tomto živote alebo v budúcom v očistci skôr, ako sa otvorí prístup k nebeskému kráľovstvu, nech je exkomunikovaný.“ (6. zasadnutie, kánon 30)

Koncil nepopiera, že v určitých zriedkavých prípadoch sa z duše sníme všetok trest vo chvíli, keď kňaz vysloví slová rozhršenia, a to na základe silnej ľútosti inšpirovanej dokonalou láskou. Avšak tvrdí, že vo väčšine prípadov zostáva človeku ešte podstúpiť trest za hriech, dokonca aj vtedy, keď ho vymazalo rozhršenie. Preto *zadosťučinenie*, čiže pokánie uložené spovedníkom, je neoddeliteľnou súčasťou sviatosti pokánia. Toto pokánie by malo teoreticky vystačiť na splatenie dlhu voči Božej spravodlivosti. Naozaj by sa dalo uveriť, že vzhľadom na pôvodný zvyk Cirkvi ukladať za určité hriechy veľmi dlhé a prísne zadosťučinenia, to tak skutočne bolo. Ale v našich časoch je pokánie, ktoré sa ukladá pri spovedi, príliš ľahké na to, aby nám umožnilo dúfať v dokonalé odpustenie časných trestov za naše hriechy. Aby sme sa s týmto nedostatkom vyrovnali, Cirkev nám ponúka poklad svojich odpustkov a vyzýva nás, aby sme sa dobrovoľne kajali, alebo aspoň prijali ducha pokánia, životné skúšky a kríže, ktoré na nás prozreteľnosť zosiela. Napokon, hodnota nášho zadosťučinenia vždy závisí oveľa viac od našej vnútornej disponovanosti ako od prísnosti uloženého pokánia.

V tejto súvislosti je dobré všimnúť si – čo sa týka odpustenia hriechov – rozdiel medzi sviatosťou krstu a sviatosťou pokánia. Pri krste sa Boh vo svojom milosrdenstve prejavuje ako kráľovský a veľkolepý, pričom odpúšťa úplne a neobmedzene všetky hriechy jeho príjemcu. Keď novopokrstený veriaci odchádza od krstného prameňa, je biely ako sneh. Ak by zomrel, okamžite by vošiel do neba, pretože je oblečený do bezúhonnosti a zásluh Ježiša. Keď sa Boh pozrie na túto dušu, vidí v nej svojho milovaného Syna. Svätý Pavol hovorí: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli“ (*Gal 3, 27*).

Pravda o očistci

Milosť krstu je taká veľkolepá a nádherná, že v Božích zámeroch bola prvým úsvitom večného života, úsvitom, ktorý sa v hĺbke duše stále rozrastá do žiarivého lesku večného poludnia, ako hovorí svätopisec: „Chodník spravodlivých je (sťa) svetlo rozbresku, čo družie čoraz väčšmi do bieleho dňa“ (*Prís 4, 19*). Môžeme si teda predstaviť smútok nášho nebeského Otca, keď vidí, ako v sebe hasíme túto žiaru večného života smrteľným hriechom, alebo keď zatemňujeme jej svetlo úmyselným všedným hriechom. Zaiste, naše výkriky pokánia sa dotýkajú jeho milosrdného srdca. Keďže vopred videl našu slabosť, ustanovil druhý prameň, aby nás očisťoval od našich nerestí a obnovil nám biele rúcho, ktoré sme poškrvnili. Týmto druhým prameňom je sviatosť pokánia. Tentoraz však odpustenie nebude také štedré ako pri krste. Rozhorčená láska pozdvihne ruku prísnej spravodlivosti. Duša je oslobodená od hriechu a večného trestu, ktorý si zaslúžila. Musí sa však podrobiť časnému trestu, ktorý je úmerný vážnosti prečinu. Tomuto trestu sa nedá uniknúť. Ak človek nesplatí dlh tu na zemi, berie si ho so sebou do nového života. Toto všetko jasne učí Tridentský koncil:

„Ďalej, ovocie pokánia je iné ako ovocie krstu, lebo v krste si obliekame Krista (pozri *Gal 3, 27*) a stávame sa v ňom celkom novým stvorením, keďže dostávame plné a dokonalé odpustenie všetkých hriechov. K tejto novosti a dokonalosti však prostredníctvom sviatosti pokánia nemôžeme nijako dôjsť bez mnohých slz a úsilia z našej strany, ako to vyžaduje Božia spravodlivosť, takže svätí

otcovia právom volajú pokánie akýmsi „namáhavým krs-
tom“.²

Očistec je očista, ale predovšetkým odčinenie trestov

Rozdiel medzi slovami *očista* a *odčinenie* je stanovený a nemôžu sa zamieňať bez toho, aby došlo k poľutovaniahodnému zmätku. Pri uplatnení v oblasti morálky je význam slova *očista* v prvom rade metaforický. Dôkladne *očistiť* znamená odstrániť škvrnu, viditeľný flak, urobiť čistým. V širšom význame hovoríme o morálnom očistení, pretože je tu otázka odstránenia škvrny v duchovnom zmysle. Slovo odčinenie, naopak, právom patrí do slovníka morálky a duchovnosti. Môže sa používať len v súvislosti so slobodnými ľuďmi. Odčiniť alebo napraviť škodu bolesťou, trestom, ktorý si vinník sám ukladá, alebo sa mu podvolí preto, lebo mu ho uložila dotknutá osoba. Samotné odčinenie nesmeruje k dobru alebo polepšeniu toho, kto ho koná, ale jeho cieľom je urobiť čestnú náhradu poškodenej osobe na úkor páchatela. Nepochybne, takéto odčinenie, prijaté v duchu spravodlivosti a nápravy, nesie so sebou morálny rast; to však nie je jeho priamym cieľom. Nadovšetko ostatné má za cieľ dobro urazenej osoby. Rozdiel je jasný.

Z toho, čo sme práve povedali o zmysle existencie očistca, vyplýva, že očistec znamená očisťovanie aj odčiňovanie. Pre niektoré duše však môže byť len odčiňovaním.

² 14. zasadnutie, kap. 2.

Očistec predstavuje očistu, pretože zbavuje duše od všetkých hriechov, ktoré tu na zemi neboli odpustené, a od neusporiadaných zmyslových a duchovných náklonností. Vidíme však, že podľa teológov nasledujúcich svätého Tomáša Akvinského sa smrteľné hriechy a zlé náklonnosti strácajú na prahu očistca, pričom sa celá duša ponorí do cnosti lásky – kráľovnej, matky a pestúanky všetkých cností. Pretože láska je tým svadobným odevom, ktorý Kristovej neveste vzápätí dodáva jej pestrofarebnú slávu. Už na nej niet škvrny ani vrásky: všetko je dokonale upratané, čisté, sväté a nepoškvrnené. Od okamihu, keď láska dostane v duši voľnosť, zničí posledný neporiadok, poslednú nedokonalosť. Také je aj učenie svätého Pavla v trinástej kapitole *Prvého listu Korinťanom*. Apoštol ukazuje, že láska je syntézou všetkých ostatných cností. Okrem toho, ku katolíckej viere patrí fakt, že po smrti nie je možné získať zásluhy, nemožno napredovať, nemožno sa už viac polepšiť. Stupeň lásky, ktorý duša dosiahla pri svojom poslednom výdychu, bude večným stupňom jej lásky. Akoby sa zaznamenala večná teplota našej duše, jej miesto v hierarchii nadprirodzených hodnôt, jej rozsah pri piesni, ktorú vyvolení spievajú okolo trónu Najsvätejšej Trojice.

Ak sa očista, ktorej právom patrí toto pomenovanie a ktorá sa prisudzuje očistcu, uskutočňuje od prvej chvíle vstupu duše do tohto stavu, vyplýva z toho, že zvyšok času, ktorý tam strávi, je zasvätený jedinému cieľu – odčineniu. Odčinenie je dlhom za spáchané hriechy, ktorý sa spláca utrpením. Je to náprava, ktorú duša ponúka Božej svätosti a spravodlivosti, urazenej hriechom. Splatenie dlhu si nezaslúži odmenu. Náprava nespravodlivosti so sebou nemôže prinášať nijaký osobný zisk, len náprava narušený poriadok spravodlivosti na

svoje vlastné náklady. Presne takáto je situácia duší v očistci. Sú dlžníkmi viazanými zadostučiniť za hriechy, ktorých sa dopustili. Muky a utrpenie, ktoré znášajú, im nezískavajú žiadne zásluhy ani pokrok v láske či cnosti. Všetok úžitok, ktorý z nich získavajú, je odstránenie prekážok, ktoré bránia ich vstupu do neba.

To, čo zdôrazňuje neprelínajúci sa odčínajúci a objektívny charakter ich utrpenia, bez akéhokoľvek duchovného zisku v zmysle zásluh a subjektívnej dokonalosti; to, čo dáva tomuto utrpeniu názov „*dlh, ktorý treba splatiť*“, je práve fakt, že putujúca Cirkev môže tieto dlhy splatiť za trpiacu Cirkev, keď ponúka Bohu na tento úmysel prosebné modlitby, obety svätej omše a odpustky a zároveň predkladá zadostučinenia a zásluhy Vykupiteľa. Svätí v nebi takisto môžu svojím príhovorom a spôsobom, ktorý nie je ľahké vysvetliť, odpovedať v mene duší v očistci na naliehavé prosby do takej miery, akú určil Boh, a o ktorej my vôbec nič nevieme. Ak by cieľom očistca bolo urobiť tieto duše lepšími, aby napredovali v dokonalosti, vzdelávať ich po malých krokoch pred vstupom do neba; nemalo by zmysel, aby sme zaujali ich miesto, zmiernili ich bolesti, skrátili, ba dokonca ukončili ich naším zásahom. Ale keďže sa vynára predovšetkým otázka objektívneho dlhu, ktorý treba splatiť, je celkom prirodzené predpokladať, že členovia tej istej rodiny, toho istého mystického tela, by mali mať možnosť spoločne prevziať dlhy svojich súrodencov, ktorí sa dopúšťajú chýb. Slovom, na očistec sa treba pozeráť ako na spôsob, ako sa vysporiadať s minulosťou, a nie ako na pochod s tvárou pozdvihnutou k budúcemu ideálu, ktorý sa ešte len má dosiahnuť.

Tieto úvahy sú dôležité, pretože pomáhajú odstrániť chybné predstavy, ktoré si človek môže vytvoriť o očistci a ktoré

vyvoláva samotný názov.³ Vzhľadom na spôsob, akým sa vyjadrujú niektorí teológovia a duchovní spisovatelia, sa zdá, že očistec opisujú ako druh očisty; postupného, nezaslúženého polepšovania, pri ktorom sa duše zbavujú špiny, ktorá ich robí nepeknými a poškvrnenými v očiach ich Pána. To by znamenalo, že ide o výstup po schodoch k blaženému videniu, akýsi nebeský noviciát, kurz nadprirodzeného vzdelávania na zdokonalenie duše a prípravu na jej spojenie s Bohom. Prirovnanie, ktoré používa svätá Katarína Janovská vo svojom slávnom spise *Traktát o očistci* (Zachej.sk, 2016), môže vzbudzovať tento dojem. Často citovaná stať, ktorá patrí medzi pokyny

³ Všimnite si, že slovo očistec (po latinsky *purgatorium*) je podstatné meno, ktoré počas 11. storočia začalo nahrádzať *ignis purgatorias*, očistný oheň, o ktorom hovoria grécki a latinskí otcovia od Origena. Prastará tradícia, založená na určitých duchovných textoch, hovorí o očiste a odčinení duší prostredníctvom tohto ohňa, avšak bez jasného určenia, či sa slovo oheň má brať v doslovnom alebo metaforickom zmysle. Origenisti si dokonca pomýlili tento oheň s ohňom pekelným, pretože popretím večnosti pekelných bolestí urobili z neho popravde očistec. Latinské slová *purgare*, *purificare*, *purificatio* v ich prvotnom zmysle znamenajú „očistiť, urobiť čistým“. Takisto však značia „odčiniť, napraviť, zaplatiť, vyrovnat“. Ovidius používa *purgare nefas* (odčinenie zločinu). Slovo *očistec* teda obsahuje dve idey očisty a odčinenia. Termín *poenis purgatoriis* z Florentského koncilu sa dá rovnako preložiť ako „odčisňujúce muky“ aj „očistný plameň“. Práve to, čo bolo povedané o latinských výrazoch *purgare*, *purificare*, *purificatio*, rovnako platí aj o zodpovedajúcich gréckych slovách: *cathairein*, *catharisums*, *cathartérion*. Tieto slová obsahujú oba významy očisty a odčinenia, ktoré si nesmieme navzájom zamieňať, hoci ide o spríbuznené myšlienky.

jedného z listov Mons. Hulsta, obsahuje tú istú myšlienku postupného očisťovania:

„Pri odchode z tohto sveta mnohé duše, ktorým sa dostane milosrdnej záchrany, čaká čas odcudzenia od neba, keďže nie sú oblečené tak, *ako sa patrí na ich vstup do kráľovstva. Následne ich Božie milosrdenstvo pošle očistiť sa. Táto očista má tri fázy.*

Prvou je pokorenie: Boh im poskytne svoje svetlo a ony sa uvidia také, aké sú. Nedá sa ani vyjadriť zmätok, ktorý pramení z tohto poznania. Na zemi tieto úbohé duše pili hriech ako vodu: teraz nenávidia hriechy, ktoré proti sebe nahromadili. *Toto utrpenie trvá dlhý čas*, ibaže by ho skrátili modlitby a obety, ktoré stúpajú zo zeme.

Keď tieto duše svojim utrpením nadobudnú pravé vedomie a skutočnú nenávisť k hriechu, Boh sa im prostredníctvom druhého osvietenia z dialky zjaví vo svojej kráse a rozpáli ich túžby až na pokraj úplného vytrženia. Potom si spomenú na chvíle, keď im bol Boh veľmi blízko, keď nepovšimnutý klopal na ich dvere, pretože uprednostňovali potešenie a márnivosť, úplnú ničotu. Teraz horia túžbou ísť k nemu, ale práve v tejto chvíli je na rade on, aby sa od nich vzdialil. Tieto túžby sú utrpením, ale takým utrpením, ktoré očisťuje a vedie k láske.

Keď sa zavŕši toto druhé dejstvo, scéna je pripravená pre lásku: ona prenikne duše a uvrhne ich do plameňov. Vtedy si spomenú na svoju nedbalosť a *dokonalá ľútosť, ľútosť veľkých kajúcnikov, ľútosť lásky* ich premôže, vnútorne ich očistí a preniesie do nebeského kráľovstva.

Pozrite sa teda na očistec v jeho trojhodinovej agónii. Čo nám bráni v tom, aby sme toto všetko očakávali? Od začiatku cez pokorenie, pokračujúc cez túžbu až po zakončenie láskou.⁴

Zdá sa, že autor tohto textu vníma očistec len ako miesto očistenia. Akoby ho myšlienka samotného slova „očistec“. Ak by sme s tým súhlasili, bolo by nevyhnutné prijať očistec na jednej strane ako akt milosrdenstva a na strane druhej ako akt spravodlivosti. To by malo za cieľ postupne očisťovať dušu prostredníctvom morálneho zdokonaľovania, robiť ju hodnou blaženého videnia, napriek tomu, že takáto náprava je po smrti nemožná a očistec je predovšetkým odčinením trestov za hriechy, splatenie dlhu Božej spravodlivosti a svätosti. Podľa tohto autora by duša odsúdená na očistec nebola vhodne oblečená, aby mohla vstúpiť na večnú svadobnú hostinu. Dokonalá ľútosť by prišla až na konci, po dlhom čase strávenom prechodom troch štádií, ktoré evokujú očistnú, osvetľujúcu a zjednocujúcu cestu asketickej a mystickej teológie. To by znamenalo zabudnúť, že duša v očistci je od chvíle svojho vstupu na druhý svet oblečená do svadobného rúcha lásky: tej lásky, ktorá sa nedá odlúčiť od dokonalej nenávisti k hriechu, ktorú voláme dokonalá ľútosť. Nie je možné predstaviť si, že by duša, oblečená do lásky od chvíle odlúčenia od tela, neprežívala nenávisť voči hriechu vo všetkých jeho podobách. Božia láska v duši oddelenej od tela okamžite nadobúda celú svoju účinnosť a naplno sa rozvinie. Zničí všetko, čo by ju mohlo

⁴ Mons. d'Hulst, *Lettres de direction*, 107. Časti, ktoré sú zjavne v rozpore so zdravou teológiou, sme vyznačili kurzívou.

odvrátiť od Boha a robí ju dokonale čistou. Keď Ježiš povedal o svojich apoštoloch vo večeradle: „Ste čistí“ (*Jn 13, 10*), o čo väčší je dôvod, na základe ktorého sa tieto slová vzťahujú na dušu v očistci, ktorá je úplne vo vlastníctve Božej lásky?

Koncept očistca, ktorý má jediný cieľ: polepšovanie a postupné očisťovanie človeka, treba teda vnímať ako chybný. Je to predovšetkým náhrada za hriechy skrze utrpenie, ktoré je úmerné jeho závažnosti. Pohľadu Mons. d’Hulsta hrozí, že sa spojí s protestantskou teóriou naprávania hriešnikov po smrti. To znamená, že sa zabúda na obdivuhodnú, premieňajúcu, ba dokonca zbožšťujúcu silu lásky v oddelenej duši – silu, ktorá sa okamžite zmocní toho, čo jej patrí, ako to urobila vo videní, keď zrazila Šavla na ceste do Damasku.

Modlitby za mŕtvych

Dogma o očistci sa bezprostredne spája s inou pravdou katolíckej viery. Táto pravda potvrdzuje účinnosť modlitby, prostredníctvom ktorej veriaci zmierňujú utrpenie v očistci. Týmto zmierňovaním utrpenia sa myslí zníženie jeho intenzity, skrátenie jeho trvania, ba dokonca úplné oslobodenie od múk, ktoré duše znášajú, podľa stavu každej z nich, povahy prosebných modlitieb, ktoré prednášajú živí, a zámerov Božej spravodlivosti, ktoré sa týkajú duší.

Modlitba za duše spravodlivých zosnulých je taká stará ako samotná Cirkev. Praktizovali ju už Židia, o čom svedčí *Druhá kniha Machabejcov* (pozri 12, 39 – 46). V textoch všetkých starovekých svätých omší Východu aj Západu sa nachádzajú mnohé state, kde celebrant odovzdáva Bohu duše tých, ktorí odpočívajú *vo viere, v kajúcnosti, spánkom pokoja, v nádeji na*

vzkriesenie k večnému životu, a prosí pre nich o miesto blaha, svetla a pokoja; odpustenie hriechov, obzvlášť tých, ktoré vyplývajú z ľudskej krehkosti; oslobodenie z pút, temnoty a väzenia; vstup do blaženosti, svetlého príbytku, kde žiari Božia tvár; atď. Tieto výrazy môžu za bežných okolností označovať iba duše v prechodnom stave medzi nebom a peklom, pretože Cirkev sa nemodlí za zatratených, ktorí sú od nej navždy oddelení, ani za blahoslavených v nebi, ktorí modlitby nepotrebujú.⁵ O modlitbách za mŕtvych takisto svedčia nápisy v rímskych katakombách – najstarších kresťanských cintorínoch.

Pod všeobecným výrazom *modlitba za mŕtvych* treba rozumieť všetky prostriedky, ktorými veriaci z putujúcej Cirkvi prichádzajú na pomoc dušiam v očistci, či už modlitbou ako takou alebo dobrými skutkami, ktoré Bohu na tento účel ponúkajú. Kombinácia týchto prostriedkov nesie názov *prosebná modlitba*, teda pomoc vo forme žiadosti a úpenlivej prosby k Bohu. Pretože Cirkev na zemi už nemá súdnu právomoc nad mŕtvymi. Už im nemôže udeliť odpustenie hriechov alebo trestov za hriechy prostredníctvom sviatostnej spovede. Cirkev môže iba prosiť za tých, ktorí sú blízko pri Bohu, pretože vie, že jej modlitba za nich je účinná. Kedy, ako a akým spôsobom tieto prosebné modlitby prinášajú potešenie, útechu či oslobodenie, nie je Cirkvi známe. Je to tajomstvo skryté v Bohu.

⁵ V niektorých východných liturgiách sa však dajú nájsť modlitby za svätých. Dá sa to vysvetliť ako prosba o zväčšenie ich blaženosti, v tom, čo ju dopĺňa. Práve v tomto zmysle náš Spasiteľ hovorí, že anjeli v nebi majú väčšiu radosť z obrátenia jedného hriešnika ako z deväťdesiatich deviatich spravodlivých, ktorí pokánie nepotrebujú.

Stav duší v očistci

Už sme uviedli, čo v podstate charakterizuje stav duší v očistci. Z našej viery vyplýva, že sú v priateľstve s Bohom, a keďže po smrti sa už duša nemôže meniť, navždy v ňom zotrávajú. Sú si teda isté svojou spásou tou istotou, ktorú dostali vo chvíli osobného súdu. Dočasne sú však oddelené od blaženého videnia a sú „oslobodené od každej škvrny prostredníctvom odčistiťujúceho a očistného utrpenia“, podľa formulácie Florentského koncilu.

Hlavnou z týchto bolestí – ak nie jedinou – je zaiste oddialenie blaženého videnia, z čoho musia vyplývať všetky ostatné bolesti. Väčšina teológov to nazýva *bolesť zatratených*. Toto vyjadrenie však nie je najvhodnejšie, pretože budí dojem, že tieto bolesti majú v týchto dušiach rovnaké účinky ako v dušiach zatratených. Medzi dušou v očistci a zatratenou dušou je obrovský rozdiel, čo sa týka morálneho rozpoloženia. Prvá je v objatí Božej lásky, úplne podriadená jeho vôli; s radosťou, ba dokonca s vďačnosťou prijíma utrpenie, ktoré si zaslúžila svojimi hriechmi. Druhú, naopak, stravuje nenávisť voči Bohu: je v neustálej vzbure voči nemu a vzpiera sa biču Božej spravodlivosti, ktorý ju trestá. Tá prvá má radosnú nádej, že ju čoskoro vpustia na hostinu vyvolených. Druhú žije vo večnej beznádeji. Je možné, aby existoval prudkejší kontrast medzi dvoma rozpoloženíami? Preto niektorí súčasní teológovia odmietli spojenie *bolesť zatratených* a nahradili ju šťastnejšími výrazmi, ako: *oneskorenie blaženého videnia*, *bolesť z očakávania Boha*, *bolesť vyhnanstva*. Nedávno istý teológ v knihe *Dictionnaire de théologie catholique* (Slovník katolíckej teológie) napísal:

„Čo sa nás týka, myslíme si, že termín ‚bolesť zatratených‘ by sa mal z terminológie očistca úplne vymazať. Všetci sa zhodujú v tom, že analógia medzi tzv. ‚zatratením‘ v očistci a zatratením v pekle, je veľmi chabá. Prečo zachovávať toto označenie, ktoré môže zavádzať neopatrných ľudí vzhľadom ku skutočnému stavu duší v očistci? Práve to, že zaručene existuje nádej na spásu, odstraňuje z tohto dočasného stavu, v ktorom duša nevidí Boha, charakter skutočného zatratenia.“

Úplne s autorom súhlasíme. Pokiaľ ide o otázku formulácie učenia, musia sa využívať najpresnejšie termíny a uplatniť najväčšia obozretnosť, inak sa tu vkradnú dvojznačné výrazy.

Okrem oddialenia blaženého videnia Cirkev neposkytla definíciu, ktorá by sa týkala povahy tých ďalších bolestí, ktoré sú teológom známe ako „bolesť zmyslu“. Uspokojuje sa s tvrdením, že duše sa očisťujú *odčisňujúcimi bolesťami*, bez toho, aby nám povedala, či sa tieto bolesti odlišujú od veľkého súženia lásky, ktoré v týchto dušiach spôsobuje dočasná strata úplného zjednotenia s Bohom v blaženom videní. Neskôr sa pokúsime vysvetliť tieto muky lásky a ukázať, že sú zdrojom všetkých ostatných bolestí, ktoré sa s ňou spájajú ako dôsledok s príčinou.

Slovné spojenie „očistcový oheň“ si každý ľahko predstaviť. Na Florentskom koncile (1438 – 1439) grécka a latinská Cirkev dlho diskutovala o existencii tohto ohňa. Jeho existencia sa nedala dokázať z Písma ani z Tradície, o to menej sa dala určiť jeho povaha: preto sa dosiahla dohoda na nejasnom slovnom spojení „očistné alebo odčisňujúce muky“. Pred touto diskusiou medzi gréckou a latinskou Cirkvou, t. j. do začiatku 13. storočia na Východe aj Západe prevládal názor, že duše

v prechodnom stave trpeli bolesť ohňa.⁶ S určitosťou sa o povahe tohto ohňa nič nevie. Môžeme sa naň pozeráť ako na metaforické vyjadrenie veľmi reálneho súženia, ktoré môže mať istú analógiu s pocitom pálenia, aké vyvoláva pozemský oheň. Nesmieme však zabúdať, že oddelené duše sú zbavené svojich tiel a zvyčajne uskutočňujú iba duchovné činnosti.

Akokoľvek, je dôležité pamätať na to, že v otázkach povahy očistcových múk nemáme oficiálne a záväzné učenie Učiteľského úradu Cirkvi. Všetko, čo sa týka tejto témy, je vecou názoru. Neskôr uvidíme, čo nám môžu povedať určité súkromné zjavenia, ktoré v žiadnom prípade nie sú článkami viery (*de fide*).

Nemáme teda jednoznačné poznanie o dĺžke týchto múk, okrem tohto: stav očistca sa skončí pri poslednom súde, pri všeobecnom vzkriesení. Rozsudok, ktorý zvrchovaný Sudca vysloví nad celým ľudským pokolením v posledný deň, bude

⁶ Gréci spochybnili oheň očistca v dôsledku škriepky o slová. Predstierali, že v ňom vidia čistý oheň, o ktorom hovoria origenistickí bludári a ktorý okrem iného zahŕňa ešte aj očistu zatratených. Liturgické knihy Grécko-ruskej pravoslávnej cirkvi hovoria na mnohých miestach o ohni, do ktorého sú vrhnuté tie duše, za ktoré sa Cirkev modlí. Dokonca aj v našich časoch sa číta v sobotu, ktorá predchádza tzv. Mäso pôstnej nedeli cca. šesťdesiat dní pred Veľkou nocou v kostoloch byzantského obradu (podľa rímskeho obradu nedele Sexagesima) krátka stať, mylne prisúdená svätému Jánovi Damascénskemu o tých, ktorí spia vo viere. Hovorí o neporiadnom mníchovi, ktorý bol postupnými úľavami vďaka obetám a modlitbám svojho duchovného otca oslobodený z horiaceho jazera, do ktorého bol vrhnutý. Je známe, že *Dialógy* svätého Gregora Veľkého, preložené do gréčtiny na začiatku 7. storočia, mali na Východe veľký ohlas. Nachádzajú sa v nich časté zmienky o očistci.

brať do úvahy len dve nemenné situácie: stav večného šťastia a stav večného zavrhnutia.

Čo sa týka trvania očistca pre každú dušu, je jasné, že bude viac či menej dlhý podľa závažnosti a počtu hriechov, ktoré človek na zemi neodčinil pokáním a dobrými skutkami. Toto trvanie sa môže skrátiť a za obvyklých okolností by sa tak malo stať na prosebné modlitby živých a orodovanie svätých, a to všeobecnými prosebnými modlitbami – to sú tie, ktoré sa obetujú vo všeobecnosti za všetky duše v očistci; osobitnými prosebnými modlitbami – tými, ktoré sa obetujú za konkrétnu dušu. Boh by mal zaiste rešpektovať úmysel tých, ktorí pri obetovaní dobrých skutkov za mŕtvych spomenú dušu alebo duše, ktorým chcú pomôcť. Neexistuje však neomylná istota, že sa tak stane vždy. Tak napríklad, bohatý človek, ktorý žil vlašný a ľahostajný život a ktorému chýbala láska k chudobným, zanechá na svojej smrteľnej posteli obrovské množstvo peňazí, aby si zabezpečil sväté omše za pokojné spočinutie svojej duše. Veľmi ľahko by sa mohlo stať, že spravodlivým Božím súdom značná časť týchto svätých omší bude obetovaná za zanedbané a zabudnuté duše chudobných. Ak môžeme veriť určitým súkromným zjaveniam, Boh takto niekedy koná. A kto by skutočne mohol spochybniť múdrosť tohto konania? Božia spravodlivosť sa nedá oklamať. Ak je to nevyhnutné, Boh vie, ako zabezpečiť spravodlivú rovnosť medzi bohatými a chudobnými. Tí, ktorí počítajú s tým, že ich peniaze budú slúžiť na zabezpečenie „dobrého bývania“ ešte aj v budúcom živote, smutne klamú sami seba. Iba tí, ktorí zasvätia svoje bohatstvo dobrým dielam, pomoci chudobným, a to počas života, zistia, že ich peniaze sa premenia na nebeskú menu. Sú skutočne šťastní, pretože Ježiš Kristus povedal: „Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo“ (*Mt 5, 7*); a opäť: „Robte

si priateľov z nespravodlivej mamony, aby vás, až sa pomínie, prijali do večných príbytkov“ (Lk 16, 9).

Zostáva už len dodať, že podľa našich domnienok bude duša vo chvíli svojho osobného súdu oboznámená, s akým dlhým časom v očistci má počítať, ak sa rozsudok neskráti skrze modlitby putujúcej Cirkvi alebo na príhovor Cirkvi oslávenej. Z toho vyplýva, že duše v očistci nemusia vedieť presný čas, kedy ich vyhnanstvo dosiahne svoj koniec.